ALTERNATOR
Misliti znanost.

Živeti v muzeju – kratka zgodovina Skuškove zbirke in njenih prebivalcev

20. 4. 2023

Number: 16/2023

Author:

- Helena Motoh

Vir: Slovenski etnografski muzej

Zgodovina Skuškove zbirke (https://vazcollections.si/zbirke/skuskova-zbirka-sem/) , ki jo danes hrani Slovenski etnografski muzej, je v marsičem zgodba o tem, kaj vse se lahko zgodi, če se načrti izjalovijo. Že do njenega nastanka je pripeljal spodletel načrt. Ivan Skušek mlajši, sin davčnega uradnika Ivana Skuška, je leta 1913 kot član posadke avstro-ogrske vojaške ladje (https://sl.wikipedia.org/wiki/SMS_Kaiserin_Elisabeth) , ki je nosila ime cesarice Elizabete, odplul v Vzhodno Azijo. Ladja, ki naj bi kot zastopnica strateških interesov daljne monarhije plula med japonskimi in kitajskimi pristanišči, pa se je med plovbo na Kitajsko znašla najprej v tajfunu, nato pa kmalu še v hujšem vrtincu: prvi svetovni vojni. Ladjo so bili 2. novembra 1914 sredi pomorske bitke pred pristaniščem Qingdao (izg. »Čingdao«) poveljniki prisiljeni razstreliti, posadka, ki se je pridružila kopenski vojski, pa je kasneje padla v ujetništvo. Večino mož so tako poslali v taborišča za vojne ujetnike na Japonskem, nekateri častniki, med katerimi je bil tudi intendantski častnik Ivan Skušek ml., pa so ostali zaprti v bližnjem Pekingu.

Naslednjih nekaj let je njegova biografija precej nejasna. Od konca leta 1915, ko je bila posadka Kaiserin Elisabeth zajeta, do Skuškove vrnitve v Ljubljano leta 1920 se je v življenju tedaj triinštiridesetletnega intendantskega častnika zgodilo marsikaj. Iz korespondence z nemškim misijonarjem Klugejem, ki jo hrani Slovenski etnografski muzej, je mogoče sklepati,

da je v vmesnem času tudi delal za nizozemsko poslaništvo v Pekingu in nekaj časa živel v nizozemskem delu diplomatske četrti. Spomini njegovega brata Francija (obdelal jih je Francijev vnuk Janez Lombergar in zdaj jih v rokopisni obliki hrani Slovenski etnografski muzej), ki so najpomembnejši družinski vir za biografijo Ivana Skuška ml., poročajo o tem, da naj bi v Pekingu nakupil številne starine in umetnine, ki jih je potem pripeljal s seboj v Ljubljano. Iz bratovih spominov izvemo tudi veliko o soprogi, ki jo je spoznal v Pekingu in nato pripeljal s seboj v Ljubljano. Japonko Tsuneko Kondō Kawase (po krstu in cerkveni poroki je uradno uporabljala ime Marija Skušek) naj bi Skušek spoznal v njeni prodajalni cvetja v Pekingu, kjer je živela z dvema otrokoma iz prvega zakona. Ko sta septembra 1920 v Ljubljani stopila z vlaka, sta bila – kot poroča brat – takojšnja atrakcija. On je bil oblečen v belo uniformo s tropsko čelado na glavi, ona je nosila kimono, za njima in za njenima evropsko oblečenima otrokoma pa je tekalo osem psičkov pekinžanov. Zbirka je pripotovala (https://doi.org/10.4312/as.2021.9.3.141-166) nekaj mesecev kasneje s špedicijo in Skuška sta nato vse do smrti – Ivan do leta 1947, Tsuneko/Marija pa do 1963 – živela s to ogromno zbirko oziroma, bolje rečeno, *v njej*.

Ivan Skušek ml. naj bi, prav tako po pričevanju njegovega brata, stotine predmetov – pohištva (https://doi.org/10.4312/ars.14.2.45-60) , opreme, porcelana, kipcev, tekstila in uporabnih predmetov – zbral z namenom, da bi jih nekoč razstavil v posebnem muzeju. V ta namen naj bi kupil tudi model kitajske stavbe, po vzoru katere naj dal zgraditi muzej. Raziskava v okviru projektne skupine »Vzhodnoazijske zbirke v Sloveniji (https://vazcollections.si/) « je v zadnjih letih iz precej fragmentarnega gradiva postopoma zbrala informacije, kako je zbirka z zakoncema Skušek potovala po Ljubljani (https://doi.org/10.4312/as.2021.9.3.119-140%20) , pa tudi, kolikokrat so v vsem tem obdobju neuspešno poskušali iz nje narediti muzej. Med njunim prihodom v Ljubljano leta 1920 in Ivanovo smrtjo l. 1947 je zbirka zamenjala vsaj tri lokacije, od družinskega stanovanja Skuškovih staršev v bližini ljubljanske stolnice, prek stanovanja na Prulah, pa do vile nasproti poljanske gimnazije, kamor sta se v tri sobe preselila po koncu druge vojne. Načrti za muzej azijske umetnosti, za katerega naj bi po pričevanjih Skuška celo kupila posest v Črnučah, se do smrti Ivana Skuška niso uresničili, njegova vdova pa je potem še nekajkrat sodelovala pri poskusih, kako bi zbirko spremenili v muzej pod državnim oziroma republiškim patronatom. Ena od predvidenih lokacij naj bi bila na primer Schweigerjeva hiša na Starem trgu, v petdesetih letih pa so se pogajali celo, da bi kitajski muzej ustanovili v vili Istra v Portorožu (https://pomorskimuzej.si/sl/knjige/cez-morje-na-nepoznani-daljni-vzhod) . Tsuneko/Marija Skušek je nekaj let pred smrtjo zbirko prenesla v last Narodnega muzeja Slovenije (po njeni smrti zbirko prevzame Slovenski etnografski muzej), sama pa je do konca življenja ostala skrbnica zbirke – in njena prebivalka. Kljub vsem visokoletečim načrtom o muzeju je bila namreč vse to dolgo obdobje – kar 43 let – zbirka skoraj v celoti razstavljena v stanovanjih zakoncev Skušek. V zgodovini te zbirke je torej čas, ko so njena lastnika in njuni družinski člani dobesedno živeli v zbirki in z njo, precej daljši kot čas, ko je bila sploh razstavljena v pravem, uradnem muzeju. Z izjemo nekaj predmetov je bila zbirka namreč postavljena na ogled le v gradu Goričane kot del neevropske zbirke Slovenskega etnografskega muzeja med letoma 1964 in 1989. Nato je bil muzej zaprt zaradi nujnih obnovitvenih del, ponovno odprtje pa je ustavil denacionalizacijski postopek, ki mu je nazadnje sledila selitev muzeja z gradu. Večina predmetov iz Skuškove zbirke je tako spet pristala v muzejskem depoju.

Najbolj nenavadni del biografije Skuškove zbirke je prav to dolgo obdobje, ko sta Skuška – ker ni uspel noben poskus, da bi predmete razstavila v pravem muzeju – dobesedno živela v zbirki. Skoraj vse pohištvo, ki ga lahko prepoznamo na fotografijah interierjev iz njunih stanovanj, je del zbirke, celo tedaj, ko so posamezni kosi očitno prevelikih dimenzij za opremo običajnega ljubljanskega meščanskega stanovanja. Natlačene drugega ob drugega lahko tako identificiramo mize, stole, kredence, ogledala na rezljanih stojalih, predalnike in drugo pohištvo. S stropov visijo kitajski lestenci, stene so bogato okrašene s slikami, tekstilom in drugimi dekorativnimi predmeti, na omarah in v njih pa lahko jasno prepoznamo budistične kipce, glasbila, porcelanske vaze in še številne druge predmete, ki so danes del Skuškove zbirke v Slovenskem etnografskem muzeju. S fotografij je torej mogoče razbrati, da sta zakonca živela v napol muzejski postavitvi zbirke. V njej sta Skuška preživela 27 oziroma – v primeru Tsuneko/Marije – kar 43 let. Ta situacija krši številne predpostavke, ki jim sicer pogosto sledimo pri razmišljanju o muzejskih zbirkah (https://icofom.mini.icom.museum/wp-content/uploads/sites/18/2022/01/2010_key_concepts_of_museology_english.pdf) , med drugim seveda to, da je meja med muzejskimi predmeti in tistimi, ki jih dejansko uporabljamo, bistvena in največkrat ireverzibilna. Tudi če vsakdanji predmeti postanejo del zbirk, se zdi obraten postopek nesprejemljiv. Ko predmeti postanejo del zbirke, zanje običajno velja zapoved konzerviranja – prizadevamo si jih ohraniti nespremenjene, takšne kot so bili v trenutku, ko so vstopili v »muzej«. Skuška sta v zbirki živela z zavestjo, da spita, jesta in pijeta iz muzejskih eksponatov. Še več, njuna bivalna zbirka, nekakšen muzej v dnevni sobi, je postala tudi zbirališče širokega kroga njunih prijateljev in znancev, ljubljanskih intelektualcev in umetnikov, ki so iz predmetov in od lastnikov črpali znanje o Vzhodni Aziji in azijski kulturi nasploh.

1 / 2

Vir: Slovenski etnografski muzej

2 / 2

Vir: Slovenski etnografski muzej

https://www.alternator.science/en/short/ziveti-v-muzeju-kratka-zgodovina-skuskove-zbirke-in-njenih-prebivalcev/